

CONTROVERSIARUM

DE JUSTIFICATIONE

LIBER TERTIUS

QUI EST DE INCERTITUDINE MUTABILITATE ET INEQUALITATE JUSTITIAE.

CAPUT PRIMUM.

*De variis erroribus recentium hæreticorum,
circa Justificationem.*

Ex ea Forma Justificationis, quam Lutherani constituunt, multi ac varii deducuntur errores, quos in hoc tertio libro, Dei gratia adjuvante, profligare conabimur.

Errores præcipui quatuor esse videntur.

Primum enim ex eo, quod sibi persuase runt, justificationis formalem causam non esse donum aliquod infusum à Deo, atque in nobis inhærens, sed justitiam Christi, fide apprehensam, colligunt, posse ac debere omnes certo statuere, se esse justos. Et in hoc errore convenienter plane omnes hujus temporis hæretici. Deinde, quoniam ipsorum sententia justificatio non est doni alicujus infusio, sed acceptatio ad gratiam et benevolentiam per Christum; ac per hoc nihil ponit in homine, sed est actio Dei immutabilis, ac sempiterna, et eadem omnino cum electione et prædestinatione.

Colligunt secundo, debere homines certo credere, non tantum se esse justos, sed etiam electos ac prædestinatos. Quem errorem audacter docent Calvinistæ, timidius autem Lutherani.

Tertio, ex precedente errore colligunt Calvinistæ, fidem, ac justitiam semel adeptam, nullo unquam tempore posse perdi: prouinde qui post fidem, et justificationem ad peccata redeunt, eos nec veram fidem, nec veram unquam habuisse justitiam.

Quarto, ex iisdem fontibus imputativæ

justitiae, colligunt Lutherani omnes, non esse unum alio justiorem, cum omnium justitia si ipsa Christi obedientia, fide apprehensa, et a Patre imputata. Hos igitur quatuor errores in hoc libro, quem de incertitudine, mutabilitate et inæqualitate justitiae idcirco inscripsimus, refutare aggrediemur, sed præcipue primum, qui latius patet, et non solum hæreticos hujus temporis omnes, sed etiam aliquos ex Catholicis patronos inventit.

CAPUT II.

*Proponitur status questionis de incertitudine
justitiae.*

Ut primus error distincte et perspicue refellatur, operæ pretium erit explicare quid sit, et quotplex certitudo, et inde controversiæ statum ob oculos manifeste ponere.

Certitudo igitur nihil aliud esse videtur, nisi firmitas quædam, et immutabilitas veritatis. Illud enim dicitur certum, quod explorare, et immobiliter est verum. Est autem duplex certitudo; Una objecti, id est, rei cognitæ, vel creditæ; Altera subjecti, id est hominis cognoscens, vel creditis. Prior certitudo est immutabilitas rei, quæ re vera aliter se habere non potest, quam creditur, vel cognoscitur: quia notione dicimus, certum esse, Deum esse bonum, peccatum esse malum. Posterior certitudo est firmitas quædam assensus nostri ad rem, quæ cognoscenda vel credenda proponitur: de qua certitudine loquimur, cum dicimus, hoc mihi

CAPUT II.

249

est certum, ego de hac re certus sum, hoc habeo pro comperto: id est, ita firmiter adhæreo huic sententiae, ut prorsus de illius veritate non dubitem.

Oritur prior certitudo vel a necessitate ipsius rei, si forte non sit contingens, sed necessaria; vel à determinatione jam facta, si non sit necessaria, sed contingens. Deum esse bonum, certum est, quoniam est in se necessarium. Christum venturum esse ad judicandos vivos et mortuos, certum est, quoniam a divina voluntate determinatum est, quamvis alioqui contingens esset in se non necessarium.

Certitudo posterior nascitur partim a medio, quo nobis res aliqua suadetur, partim ab ingenii bonitate, et voluntatis affectu. Quædam enim sunt media, quæ vim habent gignendi firmum assensum, quædam sunt etiam, quæ non habent. Sic etiam aliqui exbonitate, vel exercitatione ingenii plane percipiunt vim mediorum, et certi redduntur; alii contra ex ingenii tarditate non assequuntur efficaciam mediorum; et ideo certi reddi non possunt. Vir doctus, et acutus certus est, Solem multo terra tota esse majorem: quod multi rudes non modo non credunt, sed etiam ridiculos existimant esse eos, qui credunt.

Denique ipsum quoque affectum non parum valere ad certitudinem ex parte subjecti efficiendam, testes esse possunt hæretici rudiores, qui sæpe nesciunt ipsi quid credant, et tamen ita firmiter adhærent hæretibus, quæ in sua patria prædicantur, ut aliquando malint occidi, quam illas non credere. Quamquam, si proprie loquendum sit, certitudo vera ex parte subjecti, numquam separatur a certitudine ex parte objecti. Qui enim certo credunt ea, quæ falsa sunt, non tam certi, quam persuasi dici debent. Potest tamen certitudo vera ex parte objecti separari a certitudine ex parte subjecti, cum multa sint in se certa, quæ nobis videntur incerta.

Sed est alia etiam partitio certitudinis. Quædam enim est certitudo evidens, quædam obscura et in utraque tres quasi gradus distinguui possunt. Certitudo evidens est earum rerum, quæ aliquo modo videntur. Cujus certitudinis primum gradum obtinent prima rerum principia, quæ solis vocabulis explicatis, sine alia ratiocinatione ab omnibus vera esse creduntur, ut non posse idem esse, et non esse; totum majus esse, quam partem, et similia; atque hæc dicitur certitudo

intellectus, sive habitus principiorum. Secundum gradum certitudinis evidentis obtinent conclusiones ex principiis primis evidenter deductæ: atque hæc dicitur certitudo scientiæ. Tertium gradum obtinent ea, quæ sensibus corporis percipiuntur, que dicitur certitudo experientiæ.

Certitudo obscura est earum rerum, quæ sola fide, vel opinione nituntur. Cujus certitudinis primum gradum habent, quæ propter divinam auctoritatem certo creduntur, et hæc est certitudo fidei Catholicæ et divinæ, estque absolute, ac simpliciter certitudo, quoniam nulla ratione potest ei subesse falsum. Secundum gradum obscuræ certitudinis habent ea, quæ creduntur ob auctoritatem humanam, sed ita confirmatam et celebrem, ut omnem formidinem prorsus excludat, qualia sunt, Ciceronem et Virgilium fuisse insignes viros; Augustum magnæ parti orbis terrarum fœliciter imperasse; multis esse civitates præclaras in provinciis a nobis longe dissitis, Alexandriam in Ægypto, Constantinopolim in Thracia, Hierosolymam in Palæstina, Antiochiam in Asia. Atque hæc dicitur certitudo fidei humanæ, sive certitudo moralis: quæ tametsi non tanta sit, ut ei nullo modo falsum subesse possit (omnis enim homo mendax) tamen tanta est, ut temerarius merito judicetur, qui contra sentiat, aut disputet. Tertium gradum habent illa, quæ tot signis, et conjecturis nituntur, ut securum hominem reddit, et anxietatem excludant, non tamen formidinem omnem expellant, atque hæc dicitur certitudo conjecturalis et opinionis est potius, quam fidei.

His explicatis, ad statum controversie accedamus. Calvinus in Antidoto Concilii, et Kemnitius in Examine ejusdem Concilii, sess. 6. ad invidiam Catholicis solito more conflandam, et ponentes mendacium spem suam, nec recte statum quæstionis propoununt, et apertissime mentiuntur. Nam Calvinus quidem scribit, Patres Concilii miscere dubitationem cum fide. Kemnitius autem adhuc impudentius dicit, Concilium Tridentinum facere dubitationem virtutem fidei et ornamentum, ita ut sine dubitatione non sit fides vera, neque justificans. Et in alio loco scribit, quæstionem inter nos et Lutheranos esse, «An fides justificans sit fiducia, an dubitatio de remissione peccatorum», quasi nos fidem justificantem doccamus esse dubitationem. At Concilium Tri-

dentinum, tantum abest, ut dubitationem cum fide miscuerit, ut potius ideo rejecerit fidem specialem hæreticorum, et non fidem, sed inanem fiduciam esse dixerit, quoniam ea fides certa esse non potest, cum fides vera certissima esse debeat.

Porto statum quæstionis ita proponit Kemnitius : « Utrum peccator in seria pœnitentia ex fide vera in Christum possit certa fiducia statuere, sibi remissa esse peccata. Sed non istum esse quæstionis nostræ statutum ex duabus intelligi poterit, tum quia quæstio esset conditionalis, non absoluta, tum quia non de fiducia, sed de fidei certitudine disputamus. Quæstio (inquam) esset conditionalis; nam illud, « in seria pœnitentia », idem significat, ac si diceretur, si seria sit pœnitentia. Quod si quæstio ita conditionaliter proponatur : an possit homo certo statuere, sibi remissa esse peccata, si constet eum seriam egisse, vel agere pœnitentiam : nemo Catholicorum erit, qui non respondeat, posse, atque debere. Non igitur conditionaliter, sed absolute controversia hoc tempore inter Catholicos atque hæreticos, de certitudine justitiae magna contentione tractatur.

Deinde, si de fiducia tantum ageretur, ut Kemnitius proponit, non esset etiam opus longa disputatione. Neque enim Catholici negant, certam fiduciam in Deo collocandam esse, et certo confidendum post actam legitime pœnitentiam, et Sacramentum Baptismi, vel Absolutionis rite perceptum, remissa esse peccata. Sed adversarii, ut fidem cum fiducia, ita certitudinem fidei cum certitudine fiduciae confundunt. Multum autem interest inter utramque certitudinem, nam certitudo fidei, quia nititur sola Dei auctoritate, omni ex parte dubitationem excludit. Certitudo fiduciae (ut suo loco inferius fusius explicabimus) partim nititur divina promissione, partim propria dispositione ; et quod attinet ad divinam promissionem, omnem similiter formidinem excludit, et est absolute, et simpliciter certitudo : quod attinet ad propriam dispositionem, non excludit quidem penitus formidinem, neque est certitudo simpliciter, sed secundum quid, et conjecturalis, tamen tanta est, ut satis esse possit ad securitatem dignandam. Sed de hac re suo loco dicemus.

Status igitur quæstionis, si absque fallacia, et ambiguitate constituantur, hic erit :

« Utrum debeat, an possit aliquis, sine speciali revelatione certus esse, certitudine fidei divinæ, cui nullo modo potest subesse falsum, sibi remissa esse peccata ». Neque necesse est hoc loco distinguere fidem Catholicam a fide divina speciali, quamvis enim inter se differant, quod fides Catholicæ non tantum divina sit, sed etiam omnibus hominibus necessaria : fides autem divina specialis ad eos tantum pertineat, ad quos revelatio pertinet ; tamen non differunt, quantum ad certitudinem, neque sunt habitus diversi, sed unus et idem, cum ejusdem æternæ veritatis auctoritate nitanatur.

CAPUT III.

Recensentur variae sententiæ de proposita quæstione.

De proposita igitur quæstione tres videntur esse sententiæ, sive potius errores. Primus est, omnium hujus temporis Hæreticorum qui tria docent. Primo, posse fideles eam notitiam habere de sua gratia, ut certa fide statuant, sibi remissa esse peccata. Secundo, non solum posse, sed etiam debere omnes hoc de se statuere, alioqui nec fideles, nec justos futuros. Tertio, hac ipsa fide, et sola hac fide homines justificari. Ita Lutherus in artic. 10. 11. et 12. et eorumdem articulorum assertione. Melanchthon in Locis, tit. de fide, et in *Apologia Confessionis*, artic. 4. et 20. Bucerus in lib. Concordiæ, artic. de Justificatione. Calvinus in *Antidoto Concilii sess. 6.* et in lib. III, *Institut.* cap. 2. §. 16. 17. 18. et cæteris, usque ad finem capituli. Kemnitius in *Examine Concilii Tridentini sess. 6.* et alii.

Altera sententia est auctoris Enchiridii Coloniensis in tractatu de Justificatione, qui ex tribus illis hæreticorum erroribus solum tertium non recipit. Vult enim necessarium esse ad justificationem, ut certo credat unusquisque sibi remissa esse peccata : sed tamen negat, hominem sola fide justificari ; « Fatemur, inquit, » verum esse ad justificationem hominis omnino requiri, ut homo certo credat, non tantum generaliter, quod propter Christum vere pœnitentibus remittantur peccata, sed et quod ipsimet homini credenti remissa sint propter Christum per fidem ». Hæc ille. Sed liber ille in multis

aliis censura Ecclesiastica dignus esse videtur. Certe in modo loquendi doctrinam Melanchthonis et Buceri valde redolet.

Tertia sententia est Ambrosii Catharini, qui solum in primo dicto cum hæreticis communicat. Non enim docet, certitudinem fidei de propria gratia necessariam esse ad justificationem, neque hac fide, qua homo credit, se justum esse, et multo minus hac sola fide hominem justificari, sed tantum asserit, posse hominem fidelem habere certitudinem fidei de sua gratia. Proinde sententia ejus longe distat ab hæresi Lutherorum, tametsi erronea non immerito judicari solet. Vide assertiones ejus, et *Apologiam contra Dominicum a Soto*.

His erroribus contraria est sententia communis fere omnibus Theologis, qui docent, non posse homines in hac vita habere certitudinem fidei de sua justitia, iis exceptis, quibus Deus speciali revelatione hoc indicare dignatur. Ita docet sanctus Thomas in I. 2. quæst. 412. art. 5. Item sanctus Bonaventura, Scotus, Durandus, et alii, in primum sententiarum, distin. 17. et ex recentioribus Joannes Rossensis contra articul. 10. et 11. Lutheri, Alphonsus a Castro lib. VII. adversus hæres. verbo, Gratia, dominicus a Doto lib. 3. de natura et gratia, cap. 10. et seq. Ruardus Tapper in explicatione artic. 9. Lovaniensium, Joannes a Lovanio in lib. de fide speciali. Andreas Vega lib. IX. in Concilium Tridentinum, Nicolaus Sanderus, et Thomas Stapletonus in libris de Justificatione, et alii.

Videtur autem hæc esse sententia non solum particularium Theologorum, sed etiam ipsarum Academiarum, et quod longe magis est, ipsius Concilii OEcumenici. Parisiensis Academia in iis censuris, quas ad articulos Lutheri edidit, recitatis verbis illis Lutheri : « Pessime docent Theologi, quando dicunt, nos nescire, quando simus in gratia », hanc censuram adjecit. « Hæc propositio, intelligendo nescire certitudine fidei, de qua loquitur scribens, est falsa, sacris Doctoribus dissona, et sacrae intelligentie Scripturæ ».

Lovaniensis Academia in articulis adversus Lutheranos, art. 9. sic habet : « Fides, qua quis firmiter credit, et certe statuit, per Christum sibi remissa esse peccata, seque possessurum vitam æternam, nullum habet in Scripturis testimonium, immo eisdem adversatur ».

Nititur quidem Ambrosius Catharinus haec duo testimonia alio detorquere; dicit enim ab iis Academis solum damnatam esse sententiam hæreticorum, quæ docet, hominem certum esse sibi remissa esse peccata certitudine fidei, non cujuscumque autem fidei, sed fidei, quæ sola justificet.

At frustra nititur. Nam parisiensis Academia, cum ait : « Intelligendo certitudine fidei, de qua loquitur scribens », per illud « de qua » non significat fidem, sed certitudinem. Distinguit enim certitudinem fidei, a certitudine scientiae. Præterea damnant Parisienses, quod Lutherus affirmat, et probant, quod ipse improbat. Lutherus autem cum Theologos reprehendit, quod dicant, nescire nos, quando simus in gratia, non agit de justificatione, sed de certitudine fidei. Non enim Theologos arguit, quod nescient, nos justificari sola fide, sed quod dicant, nos ignorare, quando simus in gratia. Igitur parisienses hoc ipsum in Luther censura dignum esse judicarunt, quod affirmaverit, nos certitudine fidei statuere posse, quando simus Deo grati.

Lovaniensium vero sententia clarior est, quam ut depravari possit. Nam errorem illum de fide sola justificante, jam ante damnaverant in art. 8. proinde in artic. 9. non iterum repetunt, quod dixerant, sed alium errorem damnant, qui est de certitudine propriæ justificationis.

Sed Concilii Tridentini, cui Catholicæ omnes ingenia sua, atque judicia sponte subjiciunt, decretum audiamus : « Sieut (inquit sess. 6. cap. 9.) nemo pius de Dei misericordia, de Christi merito, deque Sacramentorum virtute et efficacia dubitare debet : sic quilibet, dum seipsum, suamque propriam infirmitatem et indispositionem respicit, de sua gratia formidare et timere potest. Cum nullus scire valeat, certitudine fidei, cui non potest subesse falsum, se gratiam Dei esse consecutum ». Et cap. 16. « Et quia in multis offendimus omnes, unusquisque sicut misericordiam et bonitatem, ita severitatem et judicium ante oculos habere debet, neque seipsum aliquis, etiamsi nihil sibi conscient fuerit, judicare, quoniam omnis hominum vita non humano judicio examinanda et judicanda est, sed Dei ».

Ad hoc testimonium Concilii Catharinus longa oratione respondet : summa est, Concilium edidisse decretum illud adversus hæreses Lutheranorum, non contra opiniones

Catholicorum, id quod probat ex titulo capituli, qui est, contra inanem haereticorum fiduciam. Addit eo decreto, non negari omnem fidei certitudinem de propria gratia, atque justitia, sed certitudinem fidei Catholicæ. Probat autem id, tum ex illis verbis : « Cui non potest subesse falsum », quæ non convenient, nisi fidei Catholicæ ; tum ex eo, quod alioqui nemo posset certus esse, certitudine fidei, sibi remissa esse peccata, etiamsi haberet speciale revelationem ; Concilium enim nihil exceptit.

Hæc Catharini defensio non videtur esse satis idonea. Nam in primis nihil impedit, quo minus Concilium præcipue decretum edat adversus haereticos, et simul damnet omnes opiniones erroreas, quæ aliquid commune habent cum haereticorum erroribus, qui in eo decreto damnantur. Itaque titulus illius capituli non indicat, quo potissimum spectent verba decreti, sed non prohibet, quo minus intelligamus, alia quoque damnari, quæ in eo titulo non sunt expressa, modo sint expressa in decreto.

Quod vero Concilium non rejiciat certitudinem solius fidei Catholicæ, sed omnis divinæ fidei, intelligi potest primum ex eo, quod Concilium, data opera, non fecit mentionem fidei Catholicæ, ut similibus glossis aditum præcluderet, et omnem fidem veram atque divinam includeret. Deinde ex eo, quod disertis verbis docet, neminem esse, qui non possit de sua gratia formidare. At qui habet certitudinem fidei, non potest formidare, alioqui facit injuriam divinæ fidei. Tertio, quoniam omnis fides divina habet certitudinem fidei Catholicæ, fides enim non est certa, quia Catholicæ, sed quia divina. Non enim ideo certitudinem habet fides, quia toti Ecclesiæ communis est, sed quia nititur auctoritate Dei, qui nec falli, nec fallere potest, cum sit ipsa veritas.

« At (inquit Catharinus) soli fidei Catholicæ convenit, ut ei falsum subesse nequeat, quoniam est de objecto probato ab Ecclesia : fidei autem divinæ particulari falsum subesse potest, quoniam est de objecto non probato ab Ecclesia ». Respondeo, novam, atque inauditam hanc esse doctrinam, ut fidei divinæ possit subesse falsum, antequam ejus objectum probatum fuerit ab Ecclesia. Probatio enim Ecclesie facit, ut omnibus innotescat, objectum illud esse revelatum a Deo, et propter hoc certum, et indubitatum ; non

autem tribuit firmitatem verbo Dei aliquid revelantis.

Itaque implicat contradictionem, ut aliquid sit revelatum a Deo, et possit ei subesse falsum, sive illud ab Ecclesia probatum sit, sive non sit. Alioqui quod Christus Paralyticus et Magdalena dicebat : Remittuntur tibi peccata tua, poterat esse falsum, quia nondum fuerat ab Ecclesia approbatum ; quis ita desipiat, ut verba Christi ab Ecclesia approbatione pendere arbitretur ? Et si quis infantem baptizet, cum intentione vere baptizandi, nonne haereticus censebitur, si dubitet, an infans ille sit vere justificatus ? Et tamen non est hoc objectum ab Ecclesia approbatum.

Denique Prophetæ et Apostoli, quibus immediate mysteria divina revelabantur, nonne tenebantur ea credere, antequam ab Ecclesia probarentur ? et nonne fides eorum tam certa erat, ut nullo modo falsum ei subesse posset ? Nam si Prophetarum et Apostolorum fidei falsum subesse poterat, certe multo magis fidei reliquæ Ecclesiæ falsum subesse posset. Reliqua enim Ecclesia superædificatur super fundamentum Apostolorum et Prophetarum, ut ait Apostolus ad Ephes. ii.

« Cur igitur (inquit Cathar.) Concilium non exceptit speciale revelationem, cum definivit, neminem esse, qui de sua gratia formidare non possit ? » Responsio est in promptu, quia privilegia semper intelliguntur excepta. Concilium enim cum docet, neminem esse certum certitudine fidei sibi esse remissa peccata, loquitur de certitudine, que habetur per media ordinaria, qualia sunt Scripturæ, Sacraenta, opera bona, et alia id genus. Porro idem Concilium disertissimis verbis damnat errorem Enchiridii Coloniensis, cum sic loquitur sess. 6. Can. 13. « Si quis dixerit, omni homini ad remissionem peccatorum assequendam necessarium esse, ut credit certo et absque ulla hæsitatione propriæ infirmitatis et dispositionis peccata sibi esse remissa, anathema sit ».

CAPUT IV.

Probatur testimonialis Salomonis incertitudo propriæ gratiæ, atque justitiæ.

Sed jam ad argumenta veniamus, ac pri-
mum ad ea, quæ ex testimonialis divinæ Scri-

pturæ ducuntur. Primum testimonium habetur in variis locis Proverbiorum, Ecclesiastæ et Ecclesiastici. Primus locus est in lib. Proverb. cap. xx : *Quis potest dicere, mundum est cor meum, purus sum a peccato* (1). Notat hoc loco venerabilis Beda in comment. recte Salomonem non dixisse, neminem esse mundum corde et purum a peccato, sed neminem posse dicere, mundum est cor meum, et, purus sum a peccato. Nam nisi possent homines per gratiam Dei mundum cor habere, non diceret David Psalm. l. *Cor mundum crea in me Deus*. Neque in Psalm. cxviii. *Beati immaculati in via*. Neque Dominus Matth. v. *Beati mundo corde* (2). Sed quoniam illi ipsi, qui mundi sunt, non possunt hoc certo scire, neque testimonium aliquod infallibile habent de sua justitia, ideo nemo potest gloriari, ac dicere, mundum est cor meum.

Calvinus lib. iii. Institut. cap. 13. §. 3. respondet, hoc dictum esse, quia nemo est in hac vita vere mundus; et ideo egent omnes Christi justitia imputata. At repugnant loca paulo ante citata : *Beati mundo corde*. Et : *Beati immaculati in via*. Et illud ad Ephes. i. *Ut essemus sancti et immaculati in conspectu ejus*. Et cap. v. *Mundans eam lavacrum aquæ*. Et ad Tit. ii. *Mundans sibi populum acceptabilem, etc.* (3).

Catharinus respondet, in Hebræo esse ; Quis potest dicere : mundavi cor meum ? et purificavi me a peccato meo ? proinde reprehendi hoc loco superbiam eorum, qui suis viribus existimabant se posse justificari, non autem prædicari incertitudinem propriæ gratiæ. Sed quamquam in Hebræo verba sint activæ vocis, tamen sine dubio eum habent sensum, quem et 70. Interpretes, et Sanctus Hieronymus reddiderunt. Nam apud Hebræos constans erat fides, purgationem peccatorum a solo Deo fieri. Id enim significat Job, cum ait cap. xiv. *Quis potest facere mundum de immundo, conceptum semine ? nonne tu qui solus es* (4) ? Unde et David a Deo petit, *Cor mundum crea in me Deus*. Et Pharisæi, cum audiebant Christum dicentem : *Remittuntur tibi peccata tua*; dicere solebant, *hic blasphemat, quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus*? Marc. 2. Luc. 5. et alibi. Itaque, mundavi cor meum, significat,

(1) Rom. XX, 9. — (2) Psal. L, 42; ibid. CXVIII, 1; Matth. V, 8. — (3) Eph. I, 4; ibid. V, 26; Tit. II, 14. — (4) Job. XIV, 4.

mundum est cor meum, ut etiam Rabbini ipsi hunc locum enarrant.

Posset fortasse solidius responderi, Salomonem hoc dixisse propter peccata venialia. Sed hæc solutio primum nihil juvat Lutheranos, qui non distinguunt peccatum mortale a veniali. Deinde, non est probable, Salomonem loqui de solis venialibus, quoniam sola venialia non impediunt, quo minus homines mundi et immaculati esse dicantur. Non enim peccatis venialibus carebant, de quibus dicitur : *Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini*. Rectus igitur sensus eorum verborum est, ut nemo sit, qui quantumvis sibi conscient non videatur esse peccatorum, non possit merito de sua justitia formidare.

Secundus locus est in lib. Ecclesiastæ, cap. 9 : « Sunt justi, atque sapientes, et opera eorum in manu Dei ; et tamen nescit homo, utrum odio vel amore dignus sit, sed omnia in futurum servantur incerta ». Addamus huic loco commentarium Sancti Hieronymi : « Sensus, inquit, est, inveni justorum quidem opera in manu Dei esse, et tamen utrum amentur a Deo, an non, nunc eos scire non posse, et ambiguos fluctuare, utrum ad probationem sustineant, quæ sustinent, an ad supplicium. In futuro igitur scient, et in vultu eorum sunt omnia, id est, antecedet eos, cum de hac vita discesserint, notitia istius rei. Quia tunc est judicium, et nunc certamen. Et quicumque aduersa sustinent, utrum per amorem Dei sustineant, ut Job, an per odium, ut plurimi peccatores, nunc habetur incertum ».

Ad hunc locum respondere nituntur, non solum haeretici, Bucerus, Calvinus, atque Kemnitius, sed etiam Ambrosius Catharinus. Quare ipsorum objectiones breviter refellendæ erunt.

Primum igitur queritur Kemnitius, locum hunc esse depravatum, ad stabiliendum dogma de dubitatione fidei in justificatione. Nam ad verbum ex Hebræo sic redi posset : « Et amorem et odium non sciens homo, omnia ante eos ».

Sed hoc facile refellitur. Nam cum editio vulgata antiquissima sit, non potuit depravari ad stabiliendum dogma, quod ipsi reconsentient, et Papistarum proprium esse dicunt. Vel certe fateri debent, sententiam nostram